

Geconstateerde bijstandsfraude completer in beeld

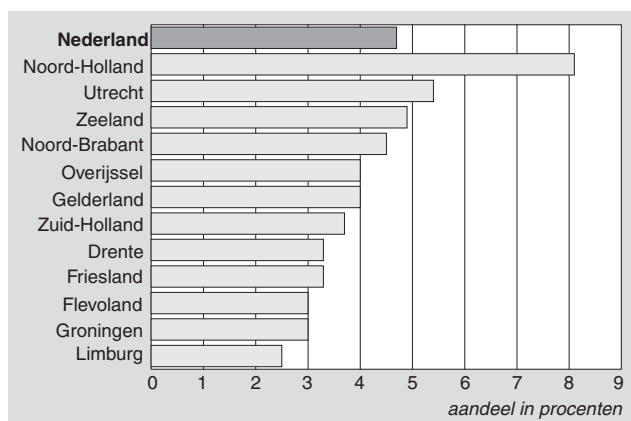
Antwan Vos

Kleinere vorderingen zijn voor het eerst opgenomen in het geconstateerde bijstandsfraudebedrag. Hierdoor is het mogelijk om een completer beeld te schetsen van de totale geconstateerde bijstandsfraude in Nederland over het eerste half jaar van 2002. In totaal is er in deze periode voor 45,1 miljoen euro aan fraude geconstateerd. Dat is gemiddeld 2800 euro per waargenomen fraudezaak.

1. Uitkomsten

In het eerste half jaar van 2002 is er in Nederland een bedrag van 45,1 miljoen euro aan bijstandsfraude geconstateerd. Dat is gemiddeld 2800 euro per fraudezaak. Dit zijn de eerste voorlopige cijfers op basis van een vernieuwde methode. Een bijstandsonvanger kan meer dan één fraudezaak hebben lopen. In de eerste helft van 2002 is er bijstandsfraude geconstateerd bij ruim 16 duizend huishoudens. Ten opzichte van het totale aantal huishoudens dat eind juni 2002 bijstand ontving, komt dit neer op 5 procent. Het gaat hier om geconstateerde fraude in de bijstand. Dat houdt in dat er niet juist, niet volledig of niet tijdig is voldaan aan de wettelijke verplichting tot verstrekken van inlichtingen, waardoor er ten onrechte een te hoge of te lang durende bijstandsuitkering is ontvangen. De fraude kan betrekking hebben op een periode die ligt voor 2002, ook al is de fraude pas geconstateerd in de eerste helft van 2002. Bovendien kan de bijstandsuitkering in de eerste helft van 2002 of zelfs daarvoor al beëindigd zijn. Omdat het alleen gaat om de fraude die onderzocht én geconstateerd is, kan er geen uitspraak worden gedaan over de werkelijke fraude.

1. Aandeel van de geconstateerde bijstandsfraude in de bijstandspopulatie naar provincie, eerste halfjaar 2002

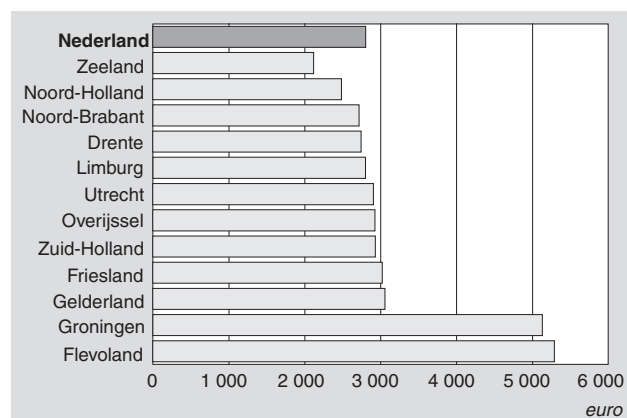

In Noord-Holland zijn de meeste fraudezaken geconstateerd. Ook het aandeel van bijstand ontvangende huishoudens met geconstateerde fraude is in Noord-Holland hoog (grafiek 1). Bij meer dan acht procent is fraude waargenomen. De provincie waar relatief de minste fraude is geconstateerd onder de bijstandsonvangers, is Limburg met 2,5 procent. Met de mogelijkheid van bijvoorbeeld een actief preventiebeleid kan geen rekening gehouden worden in deze cijfers. Het is hierdoor onmogelijk harde uitspraken te doen over de energie die sociale diensten steken in het tegengaan van bijstandsfraude.

Noord- en Zuid-Holland zijn samen goed voor meer dan de helft van het totale bedrag aan geconstateerde fraude. Echter, deze

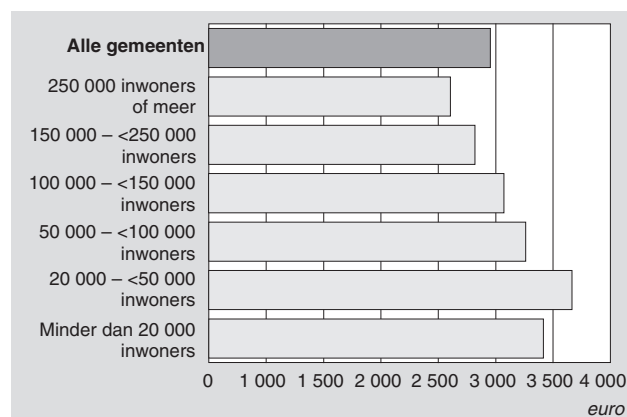
twee provincies hebben het hoogste inwonersaantal en ook veel bijstandsonvangers. Het gemiddelde bedrag aan waargenomen bijstandsfraude per huishouden in de provincie Noord-Holland ligt met bijna 2 500 euro onder het landelijk gemiddelde (grafiek 2). De provincie met het laagste gemiddelde bedrag aan geconstateerde bijstandsfraude is Zeeland met iets meer dan 2 000 euro. Het gemiddelde geconstateerde fraudebedrag is met ruim 5 200 euro het hoogst in de provincie Flevoland. Het gaat hier om een relatief kleine populatie aan bijstandsonvangers, waardoor enkele hoge bedragen een grote invloed hebben op het gemiddelde. Bij verwijdering van de drie hoogste bedragen daalt het gemiddelde in deze provincie met ruim 700 euro naar 4 500 euro. In de provincie Groningen is het gemiddelde geconstateerde fraudebedrag ook hoog, namelijk iets meer dan 5 100 euro. Na verwijdering van de drie hoogste bedragen daalt het gemiddelde met meer dan duizend euro naar 3 800 euro.

2. Gemiddeld bedrag aan geconstateerde bijstandsfraude per fraude-rend huishouden naar provincie, eerste halfjaar 2002

Het gemiddelde bedrag aan geconstateerde bijstandsfraude wordt hoger naarmate de gemeenten kleiner worden (grafiek 3). Uitzondering hierop zijn de kleinste gemeenten. Bij gemeenten met minder dan 20 duizend inwoners is er onder de huishoudens met bijstandsfraude gemiddeld meer dan 3 300 euro fraude geconstateerd. Het hoogste gemiddelde bedrag aan waargenomen fraude (3 600 euro) is terug te vinden bij de gemeenten met 20 duizend tot 50 duizend inwoners. Onder de bijstandsonvangers van ge-

3. Gemiddeld bedrag aan geconstateerde bijstandsfraude per fraude-rend huishouden naar gemeentegrootte, eerste halfjaar 2002

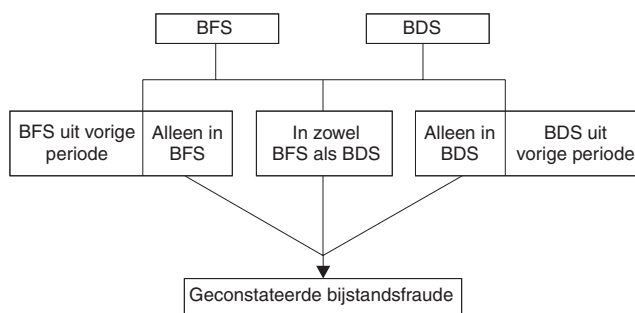

meenten met meer dan 250 duizend inwoners is het gemiddelde geconstateerde fraude bedrag lager, namelijk 2 400 euro.

2. Technische toelichting

Om de hoogte van de geconstateerde fraude van het eerste half jaar van 2002 te bepalen, worden de gegevens van de Bijstands-fraudestatistiek (BFS) gebruikt. Dat is een registratie van gemeenten met gegevens van alle fraudeonderzoeken van de sociale recherche. Een groot nadeel van de BFS is dat kleinere vorderingen van bijstandsfraude niet terug te vinden zijn in de statistiek. Voor het krijgen van een zo compleet mogelijk beeld van de geconstateerde bijstandsfraude in een bepaalde periode, wordt de BFS gecombineerd met de Bijstandsdebiteurenstatistiek (BDS). Deze statistiek bevat gegevens afkomstig uit de debiteurenregistratie van gemeenten. Hierin staan alle vorderingen met betrekking tot de bijstandswetten Abw, IOAW, IOAZ en de WIK, dus ook de kleinere vorderingen. Deze vorderingen kunnen zowel voortkomen uit verwijtbaar als niet verwijtbaar gedrag van de betrokkenen. De tot nu toe gepresenteerde uitkomsten hebben een voorlopig karakter. De nieuwe methode is nog in ontwikkeling. De populaties uit beide bronnen BFS en BDS worden met elkaar gecombineerd op basis van sofi-nummer. Daarmee kan geanalyseerd worden in hoeverre de records uit de BFS terug te vinden zijn in de BDS. Het deel dat in beide statistieken staat, wordt megeteld in de geconstateerde bijstandsfraude van de periode. Het gaat hier om 25 procent van de totale geconstateerde fraude. Het deel dat niet koppelt, telt niet automatisch mee als geconstateerde fraude van de eerste helft van 2002.

Eerst wordt namelijk door middel van koppeling met het verleden bepaald of het gaat om een fraudezaak die in één van beide bronnen al over een vorige periode is opgevoerd. Een BFS record van 2002 dat wel wordt teruggevonden in de BDS van 2001 maar niet van 2002 is zo'n fraudezaak. Deze telt dan niet mee in de totale geconstateerde fraude van 2002. Voor de BFS gaat het om ongeveer 250 records. Dertig procent van de totale geconstateerde fraude is terug te vinden in BFS records die niet terug te vinden zijn in de BDS van 2002 of eerder.

Een record uit de BDS van 2002 dat niet in de BFS van 2001 en 2002 teruggevonden wordt, telt mee als geconstateerde fraude van 2002. Het toevoegen van deze gegevens is nieuw. Daarbij gaat het vooral om de kleinere fraudegevallen. Echter, deze kleinere gevallen nemen wel 45 procent van het totale geconstateerde fraudebedrag van het eerste halfjaar van 2002 voor rekening. Deze nieuwe toevoeging aan de fraudestatistiek maakt dat vergelijking met voorgaande perioden niet mogelijk is.

Om het aandeel van bijstandsfraude te bepalen in de totale bijstandspopulatie worden zo goed als mogelijk de fraudezaken binnen één huishouden opgeteld. In het huishouden wordt de bijstandsfraude toebedeeld aan de hoofdverdachte. Ook in de totale bijstandspopulatie wordt op huishoudniveau gepubliceerd. Echter, hierbij zijn de kenmerken van de aanvrager van de bijstandsuitkering bepalend voor bijvoorbeeld de verdeling naar geslacht. De aanvrager van de bijstandsuitkering hoeft niet altijd dezelfde persoon in het huishouden te zijn als de hoofdverdachte van de waargenomen bijstandsfraude.

Het is niet altijd goed mogelijk om te bepalen welke fraudezaken bij welke vorderingen horen. In de bijstandsfrauderegistratie wordt de afsluitdatum van het onderzoek opgenomen. In de BDS wordt de vordering opgenomen op de datum waarop besloten wordt door de gemeente om te gaan vorderen. Deze data komen niet altijd precies overeen. Daarnaast wordt in de BFS alleen de hoofdverdachte verantwoordelijk gehouden voor het totale fraudebedrag. In de BDS kan het voorkomen dat de vorderingen in gelijke mate over hoofd- en medeverdachte verdeeld worden.

3. Begrippen

Bijstandsdebiteurenstatistiek

De Bijstandsdebiteurenstatistiek wordt uitgevoerd op verzoek van Sociale Zaken en Werkgelegenheid en heeft betrekking op alle vorderingen van personen die een schuld hebben ten opzichte van de sociale diensten in het kader van:

- De Algemene Bijstandswet (Abw)
- De wet Inkomensvoorziening Oudere en gedeeltelijk Arbeidsongeschikte werkloze Werknemers (IOAW)
- De wet Inkomensvoorziening Oudere en gedeeltelijk Arbeidsongeschikte gewezen Zelfstandigen (IOAZ)
- Wet Inkomensvoorziening Kunstenaars (WIK)

Deze statistiek wordt vanaf januari 2001 bijgehouden en is gebaseerd op de integrale verzameling van gegevens bij alle gemeenten. Bij de vaststelling van de totaal geconstateerde fraude over het eerste half jaar van 2002 zijn alleen de verwijtbare terugvorderingen gebruikt.

Bijstandsfraude

Onder bijstandsfraude wordt het volgende verstaan: het niet juist, niet volledig of niet tijdig voldoen aan de wettelijke verplichting tot verstrekken van inlichtingen, met als gevolg het ten onrechte (kunnen) ontvangen van een (te hoge of te lang durende) uitkering.

Bijstandsfraudestatistiek

Met de bijstandsfraudestatistiek wordt beoogd een statistisch overzicht te krijgen van de onderzoeken die de gemeenten bij de uitvoering van de Abw, IOAW, IOAZ, WIK en bijzondere bijstand verrichten in het kader van het fraudebeleid. De gegevens worden door of namens de gemeente die benadeeld is verstrekt. Daarbij gaat het om elk afgesloten onderzoek dat is uitgevoerd bij de afdeling sociale recherche en/of de afdeling bijzonder onderzoek of door de ambtenaar die met soortgelijke onderzoeken is belast. In de combinatie van de BFS met de BDS zijn alleen records opgenomen waarbij er fraude is geconstateerd.

Bijstandsfraudezaken

De fraudezaken zijn geconstateerd gedurende de eerste zes maanden van 2002. Bij de vergelijking van het aantal zaken met de stand van het aantal bijstandsuitkeringen per ultimo juni 2002 moet rekening gehouden worden met het feit dat het aantal uitkeringen voortdurend dalende is. In een aantal gemeenten is in 2002 een inhaalactie gepleegd om bijstandsfraude op te sporen. Hierdoor kunnen meerdere fraudezaken dan anders opgevoerd worden.

Literatuurlijst

CBS, 'Richtlijnen voor de maandstatistiek Debiteuren met ingang van april 2002', BPA nummer: 0383-02-S-SRP, Voorburg, april 2002.

CBS, 'Richtlijnen voor de halfjaarlijkse Bijstandsfraudestatistiek met ingang van januari 2003', BPA nummer: 02022-S-SRP, Voorburg, december 2002.